

УДК 377/378.09:74/75(477)''18/193''

Андрій Никифоров

Сумський державний педагогічний  
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-0576-980X

DOI 10.24139/2312-5993/2020.05-06/236-246

## ТЕНДЕНЦІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ МЕТАЛУ В ЗАКЛАДАХ ХУДОЖНЬО-РЕМІСНИЧОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

*У статті проаналізовано провідні тенденції фахової підготовки майбутніх майстрів-ремісників в Україні ХІХ – початку ХХ століття. Основну увагу автором приділено організаційно-педагогічним засадам підготовки фахівців галузі художньої обробки металу. Констатовано, що для забезпечення запитів тогочасного суспільства на підготовку висококваліфікованих робітничих кадрів галузі художнього промислового виробництва, за сприяння урядів двох імперій – Російської та Австро-Угорської (до складу якої входили землі України досліджуваного періоду) започатковано створення закладів художньо-ремісничої освіти: художньо-промислові школи, художньо-ремісничі училища (школи), доповнюючі промислові школи, курси для майстрів, професійні школи (художнього ковальства, металопластики та інші).*

**Ключові слова:** заклади художньо-ремісничої освіти, художня обробка металу, ковальство, слюсарство.

**Постановка проблеми.** Нині особливого значення набуває вивчення історії вітчизняної художньої освіти, що у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття організовувалася відповідно до зростаючих потреб у кваліфікованих робітниках і водночас послужила основою для формування української художньої культури як складової національної свідомості українців. У новостворених спеціальних закладах освіти вивчали грамоту та ремесла як молодь, так і дорослі, а професійне навчання провадилося таким чином, що учні мали змогу отримувати платню за свою роботу. Важливо також підкреслити особливу роль традиційного народного мистецтва, що стало підґрунтям для розбудови художньої освіти, у першу чергу, завдяки використанню, поряд із іншими, копіювального методу навчання ремеслам та принципу культуровідповідності в навчанні. Традиції в художній освіті, що сформувалися в результаті такої організації навчання декоративного мистецтва, мали значний позитивний результат не тільки у професійному навчанні, а й у вихованні особистості учнів. Саме тому актуальність та доцільність дослідження полягає в необхідності наукового обґрунтування питань ролі художньої освіти та діяльності просвітницьких товариств у формуванні єдиного культурного простору на

українських землях, що у другій половині XIX – на початку XX століття були розділені і входили до складу Російської та Австро-Угорської імперій.

**Аналіз актуальних досліджень.** Аналіз низки наукових праць уможливив установити, що на початок XXI століття значно посилюється інтерес науковців до вивчення мистецької освіти України XIX – початку XX століття. Так, проблемам розвитку художньо-промислової освіти присвячені роботи таких науковців, як М. Гончар, Н. Ковешнікова, Д. Козубовський, М. Олексюк, В. Радкевич, С. Ситняківська та інші. Особливості виготовлення художніх виробів із металу досліджуваного періоду розглядала Л. Суха. У контексті вивчення розвитку українського декоративного мистецтва взагалі та окремих його різновидів зокрема дотично означену тему висвітлювали К. Кавас, Д. Лукіянович, Б. Тимків, Р. Шмагало та інші.

**Мета статті** – виявити і схарактеризувати провідні тенденції фахової підготовки майстрів художньої обробки металу в новостворених закладах художньо-ремісничої освіти в умовах адміністративної і територіальної залежності України від Російської та Австро-Угорської імперій у XIX – на початку XX століття.

**Методи дослідження.** Окреслена мета зумовила вибір комплексу взаємоузгоджених методів, як-от: теоретичний аналіз наукової літератури і нормативно-правових документів урядів Російської та Австро-Угорської імперій XIX – початку XX століття, синтез порівняння, узагальнення й систематизація одержаної інформації з метою визначення організаційно-педагогічних засад становлення фахової підготовки майстрів галузі художньої обробки металу в закладах художньо-ремісничої освіти досліджуваного періоду.

**Виклад основного матеріалу.** Поряд із мистецько-освітніми закладами образотворчого спрямування на теренах України за підтримки урядів Російської та Австро-Угорської імперій у другій половині XIX століття почали відкриватися перші художньо-ремісничі та художньо-промислові школи. Означені заклади були створені відповідно до запитів суспільства на підготовку висококваліфікованих робітничих кадрів для потреб промислового виробництва в галузі художньої обробки металу. Від другої половини XIX століття було запроваджено державний поділ шкіл, де поміж іншими було виокремлено фахові школи, які покликані були замінити учневі термін навчання в майстра. Навчання в таких професійних школах охоплювало заняття у шкільних майстернях, уроки малюнку, моделювання й отримання елементарних технологічних та економічних знань (Олексюк, 2015).

Варто вказати, що до середини XIX століття на теренах західноукраїнських земель функціонували ковальські цехи приватних підприємств, фірм і художньо-промислових шкіл. Як стверджує Р. Шмагало, важливим інформаційним джерелом щодо розвитку художньої обробки металу та підготовки фахівців даної галузі є періодика другої половини XIX – початку XX століття, а також звіти ремісничих шкіл, музеїв, громадських товариств (Шмагало, 2005). Про високий рівень професійної підготовки майстрів художньої металопластики свідчать вироби другої половини XIX століття, що збереглися в містах і селищах України, де функціонували осередки даного виду декоративного мистецтва. За висловом Д. Лукіянович, вироби українських майстрів художньої обробки металу західного регіону України з великим успіхом експонувалися на виставках крайового промислу 1904 року в Польщі (м. Мисленіце) та господарсько-промисловій «Виставці українських артистів» у Косові, організованій Товариством прихильників української літератури, науки і штуки 1905 року у Львові, та домашнього промислу в Коломиї (1912) (Лукіянович, 1912, с. 5).

Згідно з розвідками Р. Шмагала, до закладів професійної освіти західного регіону України, які поєднували технічні та естетичні аспекти навчання художньої обробки металу, належать: професійні школи, доповнюючі промислові школи, курси для майстрів, професійні школи, як-от: школа художнього ковальства і слюсарства в Святниках (створена 1887 року), школа художнього ковальства і слюсарства у Сулковицях (заснована 1894 року), школа слюсарства і котлярства в Новому Сончі (відкрита 1912 року) та інші. Промислові доповнюючі школи (двокласні) існували у Львові при міських народних школах імені св. Анни, св. Антонія, Єлисавети, Конарського, Св. Мартина, Міцкевича, Пірамовича, Собеського, Сташиця, Чацького, Бернштайна і мали на меті надати учневі загальні та фахові знання з обраної ним спеціальності. Переважно це були школи загального типу, навчальна програма в яких доповнювалася заняттями з малюнку. Р. Шмагало підкреслює роль Львівської промислової школи в розвитку художньої обробки металу, при якій у 1892 році відкрився відділ художнього слюсарства, де поміж інших галузей художнього промислу мали готувати також фахівців з художнього металу. У серпні 1910 року на шпальтах газети «Кур'єр Львівський» було розміщено повідомлення про нове приміщення для Державної промислової школи у Львові, у розпорядженні якої були: майстерні художнього слюсарства, бібліотека, кузня на чотири американські горна, майстерня для травлення металу, для

гальванопластики, магазин із металевими матеріалами та магазин готових виробів. Навчання було безкоштовне, здібним учням надавалися стипендії. Приміром, Львівська торгово-промислова палата на пленарному засіданні 14 січня надає стипендію в розмірі 120 корон на 1912/13 навчальний рік Й. Ярському, учневі четвертого курсу художнього слюсарства та учневі третього курсу А. Спачинському – 60 корон (Шмагало, 1999). Лише наприкінці першого десятиліття XX століття, зауважує науковець, почали створюватися школи професійного типу, організовані за сприяння професійних ремісничих товариств. До цих шкіл були зобов'язані ходити всі «термінатори» (учні, які мусили відпрацьовувати в майстра певний термін, щоб отримати посвідчення челядника (підмайстра)). У 1885/86 навчальному році доповнюючі (класи) курси при львівських школах загалом відвідувало 39 учнів слюсарської спеціальності. У наступному навчальному році їх було 53, а вже у 1893-1894 – 155 учнів слюсарства. У 1902 році таких шкіл у Галичині було 50 (записано 6 364 учнів). У 1911/12 навчальному році кількість їх зросла до 92, а учнів – до 9559. Часопис «Руководільник» наводить такі статистичні дані станом на 1913 рік: «У Галичині ... найбільша кількість учнів припадає на промисел слюсарський (375), за ними столярі (228), ковалі (570), бляхарі (38)...» (Шмагало, 2005). За розвідками В. Радкевич, деякі майстри навмисне створювали правові труднощі для присвоєння статусу челядника (визволення), продовжуючи тим самим термін праці в майстра, що часто змушувало учнів втікати, не отримуючи належного свідоцтва (Радкевич, 2000).

У 1902 році уряд затвердив Положення про художньо-промислові заклади Міністерства фінансів. Документ установлював чотири типи закладів освіти: художньо-промислові училища, художньо-промислові школи, художньо-ремісничі майстерні, класи малювання. Положення передбачало, що в художньо-промислових закладах організація навчально-виховного процесу та управління регулювалася індивідуальними статутами й мала враховувати місцеві умови. Заклади могли існувати як самостійно, так і в складі інших закладів освіти. За особливих умов уряд міг надавати фінансову допомогу цим закладам, але основний тягар щодо їх утримання лягав на засновників (*Высочайше утвержденное Положение о художественно-промышленных учреждениях*, 1902).

За висловом Л. Сухої, тогочасний уряд в інтересах «розвитку ремесла і промислів у країні» сприяв створенню ремісничих училищ або відділень при повітових загальноосвітніх училищах. Відтак, підкреслює авторка, від цього часу «настала нова ера, яку можна вважати початком новітньої

історії східноукраїнського ковальського промислу». В осередках, де з давніх-давен були розвинені певні народні художні промисли (зокрема й художнього металу), створювали художньо-промислові та художньо-ремісничі школи (Суха, 1959, сс. 43-44).

Варто вказати на той факт, що важлива роль у заснуванні закладів художньо-ремісничої освіти в Україні XIX – початку XX століття належала ремісничим спілкам, громадським товариствам і окремим сподвижникам, з ініціативи яких було відкрито промислові й ремісничі школи художнього профілю в Риманові (1877), Львові (1876), Станиславові (1883), Чернівцях (1886), Коломиї (1894), Яворові (1896), Вижниці, Ясені (1912). Звичайно, констатує Б. Тимків, навчальні програми і плани в них були організовані за «столичним» зразком (Тимків, 2010, с. 55).

Успішному розвитку художньої обробки дерева й металу на Буковині сприяла Крайова школа різьбярства і металевої орнаментики у Вижниці, заснована 1905 року, що працювала до 1918 року під керівництвом Ф. Лишовського (німця за походженням). Столярної справи навчав К. Покорний, різьбленню та інкрустації – В. Шкрібляк, металопластиці В. Девдюк, інкрустації різноколірним бісером – М. Мегединюк (Лукіянович, 1912). Учнівські художні вироби були відзначені найвищими нагородами на виставках у Бухаресті (1906), Празі й Парижі (1907), Чернівцях (1908), Коломиї (1912), великі успіхи вони мали на виставках у Відні (1910) та Петербурзі (1910) (Тимків, 2010, с. 59).

На думку Н. Ковешнікової, створення закладів художньо-промислової освіти спрямовувалося на те, щоб забезпечити їх випускникам високу технічну й практичну підготовку з урахуванням потреб конкретного виробництва (Ковешнікова, 2011, с. 125). Наприклад, за розвідками С. Ситняківської, реміснича освіта в Катеринославі поклала початок усій системі освіти цього міста, оскільки першим закладом освіти тут стала реміснича школа при ливарно-гарматному заводі, заснована в 1815 році. Метою школи була безпосередня підготовка учнів до роботи на підприємстві. Від 1881 року, стверджує авторка, коли Катеринослав став повітовим містом, у ньому було відкрито низку міських училищ із різним терміном навчання, де, крім загальноосвітніх предметів, започатковано вивчення ремесел, у тому числі й художніх (Ситняківська, 2009).

Аналіз розвідок Н. Гончара, В. Радкевич, В. Ситняківської, Р. Шмагала засвідчив, що фахові ремісничі школи користувалися популярністю серед населення, на що вказує їх велика кількість. Так, Катеринославським земством Новомаячанська земська реміснича школа (1883) ковальсько-

слюсарної, колісної (котлярства), столярної справа, роботи по дереву, кошикоплетіння (кошикарства), повітовим земством м. Ананьїв відкрито школу ремісничих учнів (1897) зі столярно-токарної, столярно-модельної, слюсарно-ковальської, слюсарно-токарної справи. У м. Миколаїв відкрито нижчу ремісничу школу при Миколаївському середньому технічному училищі (1902) слюсарно-ковальської, модельно-столярної, ливарної справи та багато інших. Заклади фахового спрямування – школи художнього ковальства і слюсарства були організовані в Святниках (1887) та в Сулковицях (1894) і школа слюсарства і котлярства в Новому Сончі (1912), Одеська реміснича школа (1892), Одеська школа ремісничих учнів (1898) із відділами столярної, ковальської, слюсарної справи та низка інших закладів такого типу.

Відтак, як зазначає С. Ситняківська ремісничі заклади Південного регіону України готували кваліфікованих робітників і за професіями розповсюдженими по всій території України: слюсарна, токарна, ливарна, ковальська. Ці заклади були досить чисельними, зокрема в Одесі ремісничі школи й ремісничі училища були відкриті одними із перших на теренах Російської імперії. Проте, як запевняє авторка, молодосліджені й мало представлені в історико-педагогічній науковій літературі (Ситняківська, 2010, с. 203). За розвідками Д. Козубовського, художньо-ремісничі школи й майстерні художнього профілю, що повсюдно функціонували на території України, часто зазнавали організаційних змін. Для прикладу, 1911 року Вижницьку школу було реорганізовано в Крайовий науковий заклад зі столярства, різьбярства та металевої орнаментики. При цьому випускники закладу освіти здобували кваліфікацію майстра столярного й токарного ремесла, а також право відкривати власні майстерні та навчати учнів у галузі художньої обробки дерева та металу (Козубовський, 1997).

Як стверджує С. Ситняківська, у другій половині XIX століття професійне навчання робітників проводилося в основному у процесі безпосереднього учнівства на виробництві або у приватних майстрів. Негативною рисою учнівства було те, що в галузі теорії воно обмежувалося початковою грамотністю, а стосовно виробничої підготовки – навчання проводилося за предметною системою без жодних програм та методик на основі випадкових приватних замовлень побутового характеру (Ситняківська, 2010, с. 204). Ремісничі училища діяли за власними статутами, зокрема у статуті Єлисаветградського ремісничо-грамотного училища зазначено, що заклад створено з метою «... дати християнське, моральне і практичне виховання дітям із найбільш бідніших верств населення...» (Ситняківська, 2009, с. 65). М. Гончар зазначив, що серед форм професійної підготовки ремісників

переважали: практичне навчання в майстернях і проходження практик на виробництвах. У навчальному процесі використовувалися такі методи: бесіда, розповідь, пояснення, заучування, практичні вправи, демонстрація кращих зразків виробів учнів. Засобами навчання виступали: наочність, знаряддя праці, моделі тощо (Гончар, 2015).

Головними особливостями системи ремісничого навчання, як наголошують С. Ситняківська і В. Радкевич, були: наслідувальний характер діяльності учнів; використання показово-пояснювального методу навчання технічним прийомам майбутніх ремісників і робітників; переважання практичних занять над теоретичною підготовкою учнів; залежність рівня навчального процесу від умов, створених у кожному окремому ремісничому закладі освіти; відсутність послідовності в процесі опановування прийомів ремісничої майстерності. Зміст освіти переважної більшості ремісничих закладів освіти включав: наукові предмети Закон Божий, російська мова, географія, історія, арифметика, алгебра, геометрія, фізика, механіка, технологія металів і деревини, рахунок); графічні мистецтва (правопис, креслення, малювання); спів; практичні заняття в майстернях (Радкевич, 2000; Ситняківська, 2009). Аналіз праць М. Гончара, С. Ситняківської, В. Радкевич допомогли визначити форми, методи та засоби професійної підготовки майстрів у закладах художньо-ремісничої освіти (ремісничі школи, ремісничі училища), що переважали в досліджуваний період. Форми: практичне навчання в майстернях закладу, проходження практики на виробництві, екскурсії, виконання замовлень; методи: розповідь, пояснення, бесіда, вправи в умовах, наближених до виробничих, демонстрація кращих зразків виробів учнів, лекції. Засобами професійної підготовки виступали: різні види наочності, інструменти, колекції, посібники й підручники. Крім того, використовувалися такі форми виховної роботи: співи, прогулянки, гра на музичних інструментах, улаштування вистав, свят, носіння однострою, вироблення єдиних правил поведінки.

**Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.** Аналіз широкого кола літературних джерел і документальних матеріалів щодо проблеми розвитку художньо-ремісничої освіти в Україні XIX – початку XX століття дозволив констатувати, що тогочасні уряди Російської та Австро-Угорської імперій сприяли в інтересах «розвитку ремесла і промислів у країні» створенню ремісничих училищ, ремісничих шкіл, ремісничих класів, курсів та відділень при губернських чи повітових загальноосвітніх школах (училищах).

У ході дослідження виявлено, що провідними особливостями системи художньо-ремісничого навчання окресленого періоду були:

- наслідувальний характер діяльності учнів;
- використання показово-пояснювального методу навчання технічним прийомам майбутніх майстрів-ремісників;
- практичне навчання в майстернях закладу;
- переважання практичних занять над теоретичною підготовкою учнів;
- проходження практики на виробництві;
- виконання учнями замовлень;
- залежність рівня навчального процесу від умов, створених у кожному окремому ремісничому навчальному закладі;
- відсутність послідовності в процесі оволодіння прийомів ремісничої майстерності.

Проведене дослідження показало, що проблема становлення художньо-ремісничої освіти на теренах України XIX – початку XX століття вимагає подальшого наукового пошуку в площині історико-педагогічної науки задля актуалізації позитивного досвіду навчання різновидів декоративного мистецтва досліджуваного періоду в сучасному навчально-виховному процесі.

## ЛІТЕРАТУРА

- Высочайше утвержденное Положение о художественно-промышленных учреждениях ведомства Министерства Финансов от 10 июня 1902 года за № 21634 (1911). *Полное собрание законов Российской империи. Собрание третье. Т. 22: 1902 г.* СПб. (The highest approved Regulation on the artistic and industrial institutions of the Ministry of Finance of June 10, 1902, № 21634 (1911). *Complete collection of laws of the Russian Empire. The third collection. Vol. 22: 1902. SPb.*).
- Гончар, М. (2015). *Розвиток нижчої професійної освіти на Півдні України у другій половині XIX – початку XX століття* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01). Херсон (Honchar, M. (2015). *Development of the lower professional education in the South of Ukraine in the second half of the XIX – beginning of the XX century* (PhD thesis). Kherson).
- Ковешникова, Н. (2010). Промышленное развитие и художественно-промышленное образование в XIX - начале XX века. *Сибирский педагогический журнал*, 8, 198-204 (Koveshnikova, N. (2010). Industrial development and art-industrial education in the XIX – early XX century. *Siberian Pedagogical Journal*, 8, 198-204).
- Ковешникова, Н. (2010). Промышленное развитие и художественно-промышленное образование в XIX – начале XX века (окончание). *Сибирский педагогический журнал*, 10, 285-292 (Koveshnikova, N. (2010). Industrial development and art-industrial education in the XIX – early XX century (end). *Siberian Pedagogical Journal*, 10, 285-292).
- Козубовський, Д. (1997). *Вижницький коледж прикладного мистецтва імені В. Шкрібляка*. Чернівці: Митець (Kozubovskyi, D. (1997). *Vyzhnytsia College of Applied Arts named after V. Shkribliak*. Chernivtsi: Artist).

- Лукіянович, Д. (1912). Василь Шкрібляк. *Неділя, 29 вересня, 4* (Lukianovych, D. (1912). Vasyl Skribliak. *Nedilia, September 29, 4*).
- Олексюк, М. (2015). *Формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі вивчення народних художніх ремесел* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Хмельницький (Oleksiuk, M. (2015). *Formation of professional competence of future technology teachers in the process of studying folk arts and crafts* (PhD thesis abstract). Khmelnytskyi).
- Радкевич, В. (1999). Інтеграція загальнохудожньої та професійної підготовки фахівців художнього профілю. *Педагогіка і психологія професійної освіти, 1*, 68-72 (Radkevych, V. (1999). Integration of general artistic and professional training of art specialists. *Pedagogy and Psychology of Vocational Education, 1*, 68-72).
- Радкевич, В. (2000). Концепція професійно-художньої освіти. *Професійно-технічна освіта, 2*, 43-47 (Radkevych, V. (2000). The concept of vocational art education. *Vocational education, 2*, 43-47).
- Ситняківська, С. (2009). *Реміснича освіта в Україні (друга половина XIX – початок XX століття)* (автореф. ... дис. канд. пед. наук: 13.00.01). Житомир (Sytniakivska, S. (2009). *Crafts education in Ukraine (second half of the XIX – beginning of the XX century)* (PhD thesis abstract). Zhytomyr).
- Ситняківська, С. (2010). Ремісничі навчальні заклади півдня України у системі освіти України в XIX – напочатку XX століття. *Південний архів. Історичні науки: збірник наукових праць, 31/32*, 203-211 (Sytniakivska, S. (2010). Crafts education institutions of the south of Ukraine in the education system of Ukraine in the XIX – early XX century. *Southern archive. Historical sciences: collection of scientific works, 31/32*, 203-211).
- Суха, Л. (1959). *Художні металеві вироби українців Східних Карпат другої половини XIX-XX ст.* Київ: Вид-во АН УРСР (Sukha, L. (1959). *Artistic metal products of Ukrainians of the Eastern Carpathians of the second half of the XIX–XX centuries*. Kyiv: Publishing House of the USSR Academy of Sciences).
- Тимків, Б. (2010). *Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова: монографія*. Івано-Франківськ: Нова Зоря (Tymkiv, B. (2010). *The art of Ukraine and the diaspora: sacred and applied woodcarving: a monograph*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria).
- Тимків, Б., Кавас, К. (1996). *Виготовлення художніх виробів з дерева*. Львів: Світ (Tymkiv, B., Kavas, K. (1996). *Making art products from wood*. Lviv: World).
- Шмагало, Р. (1999). Художньо-промисловий та образотворчий напрямки мистецької освіти Галичини кінця XIX - початку XX століття. *Вісник Львівської академії мистецтв, 112*, 113-123 (Shmahalo, R. (1999). Art-industrial and fine arts directions of art education in Galicia at the end of the XIX – the beginning of the XX century. *Bulletin of the Lviv Academy of Arts, 112*, 113-123).
- Шмагало, Р. (2005). *Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття: структурування, методологія, художні позиції: монографія*. Львів: Українські технології (Shmahalo, R. (2005). *Art education in Ukraine in the middle of the XIX – middle of the XX century: structuring, methodology, artistic positions: monograph*. Lviv: Ukrainian technologies).

## РЕЗЮМЕ

**Никифоров Андрей.** Тенденции профессиональной подготовки мастеров художественной обработки металла в учреждениях художественно-ремесленного образования Украины XIX – начала XX века.

*В статье проанализированы ведущие тенденции профессиональной подготовки будущих мастеров-ремесленников в Украине XIX – начала XX века. Основное внимание автором уделено организационно-педагогическим основам подготовки специалистов отрасли художественной обработки металла. Констатируется, что для обеспечения запросов тогдашнего общества на подготовку высококвалифицированных рабочих кадров области художественно-промышленного производства, при содействии правительств двух империй – Российской и Австро-Венгерской (в состав которых входили земли Украины исследуемого периода) начато создание заведений ремесленного образования: художественно-промышленные школы, художественно-ремесленные училища (школы), дополняющие промышленные школы, курсы для мастеров, профессиональные школы (художественнойковки, металлопластики и другие).*

**Ключевые слова:** учреждения художественно-ремесленного образования, художественная обработка металла, кузнечное, слесарство.

## SUMMARY

**Nykyforov Andrii.** Trends in professional training of artistic metalworking masters in the arts and crafts institutions of Ukraine in the XIX – early XX centuries.

*The article is devoted to the problem of art education formation in Ukraine, the territory of which in the XIX – early XX century belonged to two empires – Russia and Austria-Hungary. The paper analyzes the leading trends in the professional training of future craftsmen in Ukraine in the XIX – early XX centuries. The author focuses on the organizational and pedagogical principles of training specialists in the field of artistic metalworking. It is stated that in order to meet the demands of the society of that time for the training of highly skilled workers in the field of artistic-industrial production, with the assistance of the governments of two empires – Russian and Austro-Hungarian (which included the lands of Ukraine in the period under study) – the schools, arts and crafts schools, complementary industrial schools, courses for masters, vocational schools, such as: art blacksmithing and metalwork, artistic metalwork and boilermaking, metal, etc. were founded.*

*The urgency and timeliness of the study are noted, because the scientific substantiation of the formation and development of domestic art education, the study of positive historical and pedagogical experience of predecessors – artists, masters and artists-teachers are undoubtedly important in training modern specialists in visual and decorative arts.*

*The methodological basis of the study are the laws and categories of scientific knowledge, the relationship and interdependence of phenomena, historicism, system, the relationship of historical and logical, the interaction of national and universal.*

*It is stated that development of art education in Ukraine in the second half of the XIX – early XX century was accompanied by the expansion of the system of education institutions that provided special arts and crafts education.*

*It is found out that the leading features of the system of arts and crafts of the outlined period were: the imitative nature of the students' activities; use of demonstrative and*

*explanatory method of teaching techniques of future masters-craftsmen; practical training in the workshops of the institution; predominance of practical classes over theoretical training of students; internship in production; fulfillment of orders by the apprentices; dependence of the level of the educational process on the conditions created in each individual crafts education institution; lack of consistency in the process of mastering the techniques of handicrafts.*

**Key words:** *institutions of arts and crafts education, artistic metalworking, blacksmithing, metalwork.*